

Foreignization and Domestication in the Translation of the Novel *Ḥārith al-Miyāh* by Hoda Barakat Based on Venuti's Theory

Hamidreza Heidari

Assistant Professor, Department of Arabic Language and Literature, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran; heidari@atu.ac.ir

Zahra Gholami

Kafshgari*

Corresponding author, MA in Arabic Translation, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran; zgh6345@gmail.com

Abstract

With the expansion of communication among human societies, translation has assumed particular importance. Although translation has a long history and numerous theories have long been proposed regarding different types of translation, its status has changed due to increasing intercultural encounters. One of the most significant theories in Translation Studies is Lawrence Venuti's theory of translation. In this theory, Venuti introduces two strategies: foreignization and domestication. Foreignizing translation is oriented toward the source language and the author's linguistic and cultural context, while domesticating translation is closer to the target language and seeks to make the translated text smooth and readable for the target audience. The critique of hidden ideology in translation and the relationship between power and language form the core of his theory. Venuti argues that domestication overlooks the linguistic and cultural norms of the source text. Employing a descriptive analytical method, this study selects a number of expressions from Hoda Barakat's novel *Ḥārith al-Miyāh* and, by presenting both foreignized and domesticated renderings, compares and analyzes the translations in light of Venuti's theory. The findings indicate that foreignization is more suitable for translating social, cultural, and religious expressions, whereas domestication is generally employed for translating elements unfamiliar to the target culture.

Keywords: Translation, foreignization, domestication, Venuti, novel

Cite this paper as follows: Heidari, H., & Gholami Kafshgari, Z. (2025). Foreignization and domestication in the translation of the novel *Ḥārith al-Miyāh* by Hoda Barakat based on Venuti's theory. *Translation Researches in the Arabic Language and Literature*, 15(33), 146-167. <https://doi.org/10.22054/rctall.2026.87865.1806>

Received: August 28, 2025 ■ Revised: October 13, 2025 ■ Accepted: December 12, 2025

Translation Researches in the Arabic Language and Literature is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Introduction

This study examines Lawrence Venuti's translation theory through an analysis of the novel *Hārith al-Miyāh* by the Lebanese writer Hoda Barakat, which won the Naguib Mahfouz Literary Award in 2001. The novel tells the story of an individual who, in the midst of an ordinary and simple life, experiences war and consequently falls into existential emptiness and psychological fragmentation. In constructing this narrative, Barakat makes extensive use of psychological and mythological motifs, historical narration, and references to the cultures, customs, and traditions of different communities. The present research applies Venuti's translation theory by selecting sentences from *Hārith al-Miyāh* and examining the differences between foreignizing and domesticating translations. Using a descriptive analytical method, the study analyzes the proposed translations and, by identifying translational differences, seeks to determine the more appropriate translation strategy.

Research Questions and Hypotheses

The study addresses the following questions:

1. In what types of texts are foreignizing and domesticating translations used?
2. What effects do foreignizing and domesticating translations have on conveying the author's message and the text to the audience?

Based on these questions, the following hypotheses are proposed:

In foreignizing translation, the translator tends toward formal equivalence when transferring linguistic elements from the source language into the target language. This approach is particularly applicable to the translation of social, cultural, and religious terms. In contrast, in domesticating translation, the translator seeks to employ dynamic equivalence so that the translated text conforms to the grammatical norms of the target language, which is more suitable for texts in which message transmission is of primary importance.

In foreignizing translation, the translator aims to convey the author's message and emotions through the linguistic structures and contexts of the source text, thereby familiarizing the reader with the intellectual and cultural milieu of the author's society. In domesticating translation, however, the translator's primary concern is the readability and accessibility of the translated text for the target reader.

Research Method

This study adopts a descriptive analytical approach. By examining the proposed foreignizing and domesticating translations and identifying the differences between them, it seeks to indicate the more appropriate method of translation.

Literature Review

Several studies have examined and compared translations within the framework of Venuti's theory. Among them are the following:

Habbash and Mariba'i (2022), in "Domestication and Foreignization in the Translation of Religious Terminology: A Comparative Study of the Translation of Worship-Related Terms in

the Holy Qur'an into English," analyze Qur'anic verses containing jurisprudential concepts. They conclude that foreignizing translation is a more effective approach for rendering religious terminology.

Boushrit (2020), in "Between Domestication and Foreignization in the Translation of Poetic Imagery in al-Khansā's Dīwān into French by Victor de Coppier," investigates Victor de Coppier's translation of al-Khansā's poetry into French. The study shows that although Coppier uses both strategies, foreignization is dominant, while domestication is applied mainly in the translation of figurative expressions.

Sharifi, in "The Translator between Domestication, Foreignization, and Cultural Identity," after discussing cultural identity, analyzes examples from James Joyce's *The Dead* and concludes that translators alternate between foreignizing and domesticating strategies depending on the nature of the text.

Khalifi and Saeedi (2022), in "Strategies for Translating the Names of Qur'anic Surahs into French between Domestication and Foreignization," compare translations of surah names and find that translators predominantly adopt foreignizing strategies. They argue, however, that foreignization is more appropriate because it preserves the content of the original text, whereas domestication fails to convey its precise meaning.

Shoushani Obaidi (2019), in "Translating Cultural Features in Popular Science Texts between Domestication and Foreignization," introduces strategies used in rendering cultural elements and then compares three translations of Stephen Hawking's *A Brief History of Time*. The study concludes that translators employ both foreignizing and domesticating strategies depending on the nature of the text.

Discussion and Conclusion

Lawrence Venuti's theory of translation articulates two main strategies: foreignizing and domesticating translation. Foreignizing translation is closely aligned with formal equivalence and seeks to reflect the grammatical and semantic structures of the source text. Domesticating translation tends toward communicative translation and dynamic equivalence and, through syntactic and lexical substitution, brings the translated text closer to the target language and conveys the author's message within the framework of the target reader's mother tongue.

In this article, examples from Hoda Barakat's *Hārith al-Miyāh* were presented using both strategies, and a comparison was made between them. In the translation of urban place names such as neighborhoods and street names, the foreignizing strategy was employed in order to acquaint the reader with the names used in the source language. The same strategy was used in translating social and cultural expressions such as names of religious festivals, public holidays, and months of the year, so that the author's lived environment could be reflected in the translated text and an image of her society conveyed to the reader.

In general, foreignizing translation is preferred in the rendering of phrases and sentences as long as it does not impair comprehension. However, when foreignization undermines the fluency of the text or hinders understanding, domestication is employed. Although, from Venuti's perspective, translation seeks to acquaint the reader with the author's social and

cultural context, reader comprehension cannot be sacrificed. Each strategy is therefore necessary in its appropriate context.

Furthermore, where the novel contains elements perceived as culturally incompatible with the target society, the domesticating strategy is adopted. In such cases, domestication may be regarded as a national practice that preserves the cultural values of the target society by preventing the unmediated entry of foreign elements. Venuti's theory is valuable in raising awareness of the ideological consequences of translation, and the use of domesticating strategies can contribute to the preservation of cultural authenticity. Nevertheless, the translator's primary responsibility is to establish effective communication. If foreignization becomes an obstacle to communication or leads to cultural misunderstanding, the use of domestication is not only permissible but necessary.

In sum, foreignizing translation remains valid insofar as it does not compromise the transmission of meaning. When its application results in a loss of fluency or prevents the reader from adequately understanding the original message, domesticating translation becomes essential and allows the audience to engage with a text from another language within the framework of their own mother tongue.

غرابت‌زدایی و آشنازدایی در ترجمه رمان حارث المیاه از هدی برکات بر اساس نظریه لارنس ونوتی

استادیار، گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران؛
heidari@atu.ac.ir

ID حمیدرضا حیدری

نویسنده مسئول، دانش‌آموخته کارشناسی ارشد مترجمی عربی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران؛ ghz6345@gmail.com

ID* زهرا غلامی کفشگری

چکیده

امروزه به دلیل گسترش ارتباطات جوامع بشری، ترجمه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شده است. با وجود اینکه موضوع ترجمه سابقه‌ای طولانی دارد و از همان دیرباز نظریات مختلفی در باب انواع ترجمه مطرح شده اما اکنون به دلیل رویارویی فرهنگی جوامع مختلف، جایگاه متفاوتی پیدا کرده است. یکی از مهم‌ترین نظریات در زمینه مطالعات ترجمه، نظریه ترجمه لارنس ونوتی می‌باشد. او در نظریه خود دو روش را تحت عنوان ترجمه آشنازدا و ترجمه غرابت‌زدا معرفی می‌کند. ترجمه آشنازدا به زبان مبدا و زبان نویسنده گرایش دارد اما ترجمه غرابت‌زدا به زبان مقصد نزدیک است و می‌کوشد متن ترجمه را برای خواننده، سلیس و روان سازد. نقد ایدئولوژی پنهان در ترجمه و رابطه‌ی قدرت و زبان، بن‌مایه نظریه اوست. ونوتی معتقد است غرابت‌زدایی یا بومی‌سازی، هنجارهای زبانی و فرهنگی متن مبدأ را نادیده می‌گیرد. این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی عبارتهایی از رمان حارث المیاه اثر هدی برکات را انتخاب کرده و با ارائه هر دو روش ترجمه آشنازدا و غرابت‌زدا، به مقایسه و بررسی ترجمه‌ها براساس این نظریه پرداخته است و نتیجه می‌گیرد که ترجمه آشنازدا برای ترجمه اصطلاحات اجتماعی و فرهنگی و دینی مناسب است و ترجمه غرابت‌زدا برای ترجمه عناصر بیگانه با فرهنگ زبان مقصد انتخاب می‌شود.

کلیدواژه‌ها: ترجمه، آشنایی‌زدا، غرابت‌زدا، ونوتی، رمان

استاد به این مقاله: حیدری، حمیدرضا، و غلامی کفشگری، زهرا (۱۴۰۴). غرابت‌زدایی و آشنازدایی در ترجمه رمان حارث المیاه از هدی برکات بر اساس نظریه لارنس ونوتی. *دوفصلنامه پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، ۱۵ (۳۳)، ۱۴۶-۱۶۷. <https://doi.org/10.22054/rctall.2026.87865.1806>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۶/۰۶ ■ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۷/۲۱ ■ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۲۱

مقدمه

ترجمه به عنوان پلی ارتباطی بین جوامع انسانی از سابقه‌ای طولانی برخوردار است که در ابتدا به ترجمه کتب مقدس منحصر می‌شد. از همان زمان در رابطه با نحوه‌ی ترجمه بحث و گفتگوهای وجود داشت؛ چنانکه برخی از مترجمان ترجمه تحت‌اللفظی را می‌پسندیدند و برخی دیگر انتخابشان ترجمه آزاد بود. به تدریج با گسترش جوامع بشری و نیاز به ارتباط با یکدیگر و نیز توسعه فرهنگ‌ها و انتقال تجارب در قالب فیلم و کتاب و مقاله و... ترجمه از اهمیت مضاعفی برخوردار گردید و آراء نظریه پردازانی چون یوجین نایدا، پیتر نیومارک، جولیان هاوس و... ترجمه را به مثابه یک علم مطرح کرد. از میان نظریه پردازان ترجمه، لارنس ونوتی، نظریه پرداز معاصر آمریکایی، با نگاهی نو به موضوع ترجمه دو روش ترجمه آشنازدا و غرابت‌زدا را ارائه می‌کند و رویکرد فرهنگی را در نظریه خود مورد توجه قرار می‌دهد. اهمیت ترجمه عناصر فرهنگی آنجاست که از یک سو می‌تواند خواننده را با فضای فرهنگی و اجتماعی نویسنده آشنا سازد و افق دید وی را گسترش دهد و از سوی دیگر هم می‌تواند معادل‌های فرهنگی زبان مقصد را جایگزین عناصر ضد فرهنگی زبان مبدا نماید و در نتیجه چارچوب‌های فرهنگی زبان مقصد را حفظ و تثبیت نماید. این پژوهش برای بررسی نظریه لارنس ونوتی، رمان *حارث المیاه* نوشته هدی برکات، نویسنده لبنانی را انتخاب نموده که در سال ۲۰۰۱ موفق به کسب جایزه ادبی نجیب محفوظ شد. این رمان راوی قصه فردی است که در میان زندگی ساده و معمولی‌اش جنگ را تجربه می‌کند و دچار پوچی و فروپاشی روحی می‌شود. برکات در پیشبرد این قصه از بهره‌گیری مضامین روانشناسانه، اساطیری، روایت قصه‌های تاریخی و اشاره به فرهنگ و آداب و رسوم اقوام مختلف غافل نمی‌شود. پژوهش حاضر تلاش می‌کند تا با استفاده از نظریه ترجمه ونوتی، جملاتی را از رمان *حارث المیاه* انتخاب نماید و با ارائه ترجمه آشنازدا و غرابت‌زدا به بررسی تفاوت میان آن‌ها بپردازد. این پژوهش از روش توصیفی-تحلیلی بهره می‌گیرد و قصد دارد ترجمه‌های آشنازدا و غرابت‌زدای ارائه شده را بررسی کند و پس از بیان کردن تفاوت‌های ترجمه‌ای، شیوه ترجمه‌ی مناسب‌تر را نشان دهد.

۱. پرسش‌ها و فرضیه‌های پژوهش

پژوهش حاضر در صدد است تا به این پرسش‌ها پاسخ دهد:

- ترجمه‌های آشنازدا و غرابت‌زدا در چه متونی استفاده می‌شود؟

- هرکدام از ترجمه‌های آشنازدا و غرابت‌زدا چه تاثیری بر نقل پیام نویسنده و متن به مخاطب دارند؟

در رابطه با پرسش‌های فوق، فرضیات ذیل مد نظر قرار گرفته است:

- در ترجمه آشنازدا، مترجم در نقل عناصر زبانی از زبان مبدا به مقصد، به تعادل صوری گرایش دارد و در ترجمه اصطلاحات اجتماعی و فرهنگی و متون دینی کاربرد دارد اما در ترجمه غرابت‌زدا مترجم می‌کوشد

از تعادل پویا استفاده کند تا متن ترجمه شده منطبق بر دستور زبان مقصد باشد و ناظر به متونی است که انتقال پیام در آنها اهمیت بیشتری دارد.

- در ترجمه آشنازدا مترجم قصد دارد تا از طریق ترکیبات و بافت‌های زبانی متن مبدأ، پیام واحساسات نویسنده را به خواننده منتقل کند و از این رهگذر او را با فضای فکری و فرهنگی جامعه نویسنده آشنا سازد اما در ترجمه غرابت‌زدا دغدغه مترجم، مانوس بودن متن ترجمه برای خواننده است.

۲. پیشینه پژوهش

در زمینه نظریه ترجمه ونوتی، مطالعات و پژوهش‌هایی صورت گرفته است که بر این اساس به بحث و بررسی کیفیت ترجمه‌ها و مقایسه آن‌ها در آثار گوناگون پرداخته‌اند که از جمله می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

حباش و مربیعی (۲۰۲۲) در مقاله خود با عنوان «التوطين و التغريب في ترجمة المصطلحات الشرعية: دراسة مقارنة لترجمة مصطلحات العبادة في القرآن الكريم إلى اللغة الإنجليزية» به بررسی ترجمه اصطلاحات دینی قرآن کریم براساس نظریه ونوتی می‌پردازند و آیاتی از قرآن کریم را که در بردارنده مفاهیم فقهی است بررسی می‌کنند و نتیجه می‌گیرند که ترجمه آشنازدا برای ترجمه اصطلاحات دینی روش بهتری است.

بوشریط (۲۰۲۰) در مقاله خود با عنوان «بين التوطين و التغريب في ترجمة الصورة الشعرية في ديوان الخنساء إلى اللغة الفرنسية عند فكتور دي كوبييه» به بررسی ترجمه ویکتور دی کوپیر از دیوان اشعار خنساء می‌پردازد و نشان می‌دهد گرچه کوپیر از ترکیب دو روش آشنازدا و غرابت‌زدا در ترجمه اشعار به زبان فرانسه بهره گرفته اما ترجمه غرابت‌زدا برای مترجم از اولویت برخوردار بوده و از ترجمه آشنازدا تنها در کنایات استفاده کرده است.

شریفی در مقاله خود تحت عنوان «المترجم بين التوطين و التغريب و هويته الثقافية» پس از بیان مفهوم هویت فرهنگی نمونه‌هایی از رمان "مردگان" اثر "جیمز جویز" را ارائه داده و نتیجه می‌گیرد که مترجم با توجه به متن گاهی از روش آشنازدا و گاهی از روش غرابت‌زدا استفاده می‌کند.

خلیفی و سعیدی (۲۰۲۲) در مقاله خود با عنوان «إستراتيجيات ترجمة أسماء سور القرآن الكريم إلى الفرنسية بين التوطين و التغريب» نحوه برخورد مترجمین را با متن قرآن کریم مورد بررسی قرار داده سپس با مقایسه ترجمه‌های اسامی سوره‌ها به این نتیجه می‌رسند که مترجمین اغلب برای ترجمه اسامی از روش غرابت‌زدا بهره می‌گیرند اما پژوهشگر بر این عقیده است که ترجمه آشنازدا به سبب حفظ مضمون متن اصلی مناسب‌تر است و ترجمه غرابت‌زدا نمی‌تواند معنای دقیق متن را انتقال دهد.

شوشانی عبیدی (۲۰۱۹) در مقاله خود با عنوان «ترجمة الخصائص الثقافية في نصوص التبسيط العلمي بين التوطين و التغريب» پس از معرفی روش‌هایی که مترجم برای ترجمه عناصر فرهنگی به کار می‌گیرد، سه ترجمه از کتاب «تاریخچه

مختصر زمان» اثر «استفان هاوکینگ» را مقایسه می‌کند و به این نتیجه می‌رسد که مترجم با توجه به متن گاهی از روش غرابت‌زدا و گاهی از آشنازدا استفاده می‌کند.

صیادانی، رحیم خانی و آقامحمدی (۱۴۰۰) در مقاله خود تحت عنوان «ناهنجاریهای دستوری-معنایی از دیدگاه لارنس ونوتی در رابطه با دو ترجمه مهدی سرحدی و موسی اسوار از رمان عیسی ابن الإنسان» دو ترجمه از مهدی سرحدی و موسی اسوار را بر اساس نظریه ونوتی مقایسه می‌کنند و نتیجه می‌گیرند ترجمه اسوار آشنازدا و ترجمه سرحدی غرابت‌زدا است.

افضلی و اکبرکرکاسی (۱۴۰۰) در مقاله خود با عنوان «بررسی ترجمه مقوله‌های فرهنگی رمان عربی بر اساس نظریه ونوتی (ترجمه فارسی رمان عرس الزین)» ترجمه صادق دارابی را از رمان «عرس الزین» با تکیه بر نظریه ونوتی بررسی کرده و نتیجه می‌گیرند مترجم جهت ارائه ترجمه‌ای روان‌تر و نیز به دلیل ترجیح هویت فرهنگی زبان مقصد بر زبان مبدا از ترجمه غرابت‌زدا بهره گرفته است.

بلوری (۱۳۹۶) در مقاله خود تحت عنوان «بومی سازی در ادبیات آمریکایی ترجمه شده: راهبردی برای مقاومت در برابر الگوسازی فرهنگی خارجی» به بررسی متن اصلی چهار رمان آمریکایی و ترجمه آن‌ها می‌پردازد و نتیجه می‌گیرد که نظریه ونوتی مبنی بر حذف غرابت‌های زبانی و فرهنگی تنها به فرهنگ آمریکایی اختصاص ندارد بلکه ترجمه این رمان‌ها برای ما آشکار می‌سازد که بخشی از متن اصلی که با فرهنگ ایرانی سازگاری ندارد در ترجمه حذف شده یا مفهوم دیگری جایگزین شده است.

خضار (۲۰۱۵) در پایان نامه خود با عنوان «ترجمه النص الروائی بین التوطین و التغریب "خان الخلیلی" لنجیب محفوظ أنموذجاً» پس از بیان چالش‌های ترجمه متن به بررسی نظریه ترجمه آشنازدا و غرابت‌زدا در رمان «خان خلیلی» و تحلیل آن می‌پردازد و نتیجه می‌گیرد که مترجمان باید در ترجمه به صورت ترکیبی یعنی گاهی از روش آشنازدا و گاهی از روش غرابت‌زدا متناسب با موقعیت متن استفاده کنند.

عدودی مصطفی (۲۰۱۸) در پایان نامه خود تحت عنوان «استراتیجیتا التدریجین و التغریب فی ترجمه معان القرآن الکریم (دراسة مقارنة)» ترجمه مترجمان از قرآن کریم را بررسی و مقایسه می‌کند و نتیجه می‌گیرد که هر دو روش آشنازدا و غرابت‌زدا به صورت ترکیبی برای ترجمه قرآن کریم سودمند است.

مریم یحیی عیسی (۲۰۱۸) در پایان نامه خود با عنوان «إشکالیة ترجمة الانزياحات اللغویة و الإحالات الثقافیة فی الروایة الجزائریة النسویة، روایتا (ذاکره الجسد) و (فوضی الحواس) لأحلام مستغانمی أنموذجاً» پس از بررسی متون ادبی و نقش آن‌ها در انتشار فرهنگ به خارج از مرزهای بومی و نیز بررسی نظریه برمن و ونوتی نتیجه می‌گیرد که مترجم نمی‌تواند تنها با تکیه بر یک روش متنی را ترجمه کند بلکه با توجه به موقعیت متن باید گاهی از روش غرابت‌زدا و گاهی از روش آشنازدا بهره بگیرد.

دریس محمد امین (۲۰۲۲) در پایان نامه خود با عنوان «استراتیجیتا التدریجین و التفریب فی الترجمة (دراسة تطبیقیة)» نمونه‌هایی را از جملات رمان *Moby Dick* اثر هرمان ملویل انتخاب می‌کند و با بررسی ترجمه آن‌ها به این نتیجه می‌رسد که مترجم تلاش کرده تا متن برای خواننده طبیعی جلوه کند و به همین خاطر از شیوه غرابت‌زدا بیشتر استفاده کرده است.

تقوی (۱۳۹۳) در پایان نامه خود تحت عنوان «بررسی تطبیقی ترجمه عناصر فرهنگی کتاب سووشون: مطالعه پسا استعماری بر اساس نظریه بومی‌گرایی و بیگانه‌گرایی ونوتی» دو ترجمه از کتاب سووشون را مقایسه می‌کند و نتیجه می‌گیرد که مترجمان از شیوه غرابت‌زدایی بیشتر استفاده کرده‌اند.

عبدی (۱۳۹۲) در پایان نامه خود تحت عنوان «کاربرد مفاهیم ونوتی (بومی سازی و بیگانه سازی) در ترجمه فارسی عناصر فرهنگ محور در ژانرهای سیاسی و کمدی» پس از بررسی مفهوم فرهنگ در ترجمه رمان‌ها از انگلیسی به فارسی سه ترجمه از رمان‌های «مزرعه حیوانات» و «ماجراهای تام سایر» انتخاب می‌کند و به این نتیجه می‌رسد که مترجمان برای ترجمه از روش غرابت‌زدا بهره گرفته‌اند.

کزازی (۱۳۹۲) در پایان نامه خود تحت عنوان «بررسی استراتژی‌های بومی‌سازی و بیگانه‌سازی به کار رفته در ترجمه نمایشنامه‌های چخوف از انگلیسی به فارسی» ترجمه پنج نمایشنامه از چخوف را بررسی می‌کند و نتیجه می‌گیرد که انتخاب مترجمان در ترجمه، شیوه غرابت‌زداست. با توجه به پژوهش‌های فوق باید گفت تمایز پژوهش کنونی این است که معیارهای انتخاب دو شیوه ترجمه از نظر ونوتی را با مثالهایی از رمان حارث المیاه بررسی می‌کند و دلیل تأکید ونوتی بر شیوه آشنایی زدا از متن ترجمه را توضیح می‌دهد.

۳. مبانی نظری پژوهش

۳-۱. نظریه لارنس ونوتی

لارنس ونوتی (Lawrence Venuti)، نظریه پرداز معاصر حوزه‌ی ترجمه، متولد ۱۹۵۳ م و اهل آمریکاست. نظریه او یکی از نظریه‌های تأثیرگذار در مطالعات ترجمه معاصر بشمار می‌رود. وی در ارائه نظریه خود اساساً رویکرد فرهنگی و اجتماعی ترجمه را مد نظر قرار می‌دهد. از نظر ونوتی، ترجمه «دارای نوعی استقلال است؛ یعنی به لحاظ زبانی هم از متن مبدأ (یا به تعبیر ونوتی "متن خارجی") و هم از متون تألیفی زبان مقصد متفاوت است... از طرف دیگر، ترجمه، متن خارجی را تحت سلطه ایدئولوژی‌ها و گفتمان‌های زبان مقصد درمی‌آورد» (خادم نبی، ۱۳۹۵: ۴۳)

دیدگاه لارنس ونوتی بر اساس مخالفت با بومی‌سازی و تأکید بر بیگانه‌سازی بنا شده است. در روش بیگانه‌سازی، مترجم تفاوت‌های زبانی و فرهنگی متن مبدأ را حفظ می‌کند و هدف از آن نشان دادن "غیریت" و بیگانگی متن اصلی برای خواننده‌ی مقصد است، به طوری‌که خواننده احساس می‌کند با فرهنگی متفاوت روبه‌رو است. ونوتی این روش

را راهی برای مقاومت در برابر سلطه‌ی فرهنگی و احترام به "دیگری" می‌داند. البته فحوا و محتوای دیدگاه ونوتی این است که ترجمه‌های بومی‌ساز یک ایدئولوژی پنهان در ترجمه دارند و می‌خواهند قدرت خویش را از طریق زبان به فرهنگ‌ها و زبانهای دیگر تحمیل کنند. ونوتی معتقد است که در سنت‌های ترجمه‌ی غربی (به‌ویژه در انگلیسی)، مترجمان معمولاً سعی می‌کنند متن ترجمه را "روان" و "طبیعی" جلوه دهند؛ یعنی طوری که خواننده احساس نکند متنی که می‌خواند ترجمه است، اما به باور او، این روانیِ ظاهری در واقع فرایندی ایدئولوژیک است که زبان و فرهنگ «مقصد» (مثلاً انگلیسی) را برتر و مرجع نشان می‌دهد و فرهنگ متن اصلی را حذف یا پنهان می‌کند. ونوتی در این زمینه تنها نیست بلکه نظریه‌پردازان دیگری نیز هستند که با بومی‌سازی ترجمه مخالفند و بر این باورند که باید فرهنگ‌های دیگر نیز ظرفیت رشد و گسترش داشته باشند و از طریق ترجمه آثارشان مطرح شوند. یکی از این نظریه‌پردازان آنتوان برمن است. ونوتی و برمن معتقدند مترجم باید حالت غریبگی متن اصلی را در زبان مقصد حفظ کند و نباید ویژگی‌های زبان مقصد در ترجمه اصل قرار گیرد بلکه باید ویژگی‌های زبان مبدأ در ترجمه حفظ شود تا فرهنگ زبان مبدأ در فرآیند ترجمه گم نشود. اما این که چرا ونوتی و برمن بر نظریه بیگانه‌سازی تأکید می‌ورزند و با بومی‌سازی مخالفند و معادلیابی‌های نحوی و واژگانی بر اساس زبان مقصد را محکوم می‌کنند دلایل مختلفی دارد.

دلایل مخالفان بومی‌سازی در ترجمه

میدانیم که هر جامعه‌ای، فرهنگ مخصوص به خود را دارد که آن را از جوامع دیگر متمایز می‌سازد. این عناصر فرهنگی در آثار گوناگون مؤلفین آن جامعه به خصوص در آثار ادبی مثل شعر و رمان خواه ناخواه جلوه‌گر می‌شود و تصویری از آن جامعه به دست می‌دهد. نحوه‌ی ترجمه‌ی این عناصر فرهنگی از مهم‌ترین چالش‌های پیش روی هر مترجمی بوده و هست. مترجم در حین مواجهه با این عناصر فرهنگی و اجتماعی که از جامعه مولف در اثر او منعکس شده باید انتخاب کند که متن ترجمه را به زبان مبدأ سوق دهد تا خواننده را با فضایی غیر از جامعه خویش آشنا سازد یا بنخاطر غرابت‌های زبانی موجود متن ترجمه را با اسلوب‌های زبانی مقصد بیاراید؛ بنابراین «ترجمه یکی از شاخص‌ترین الگوهای برخورد بین دو فرهنگ است... ترجمه یک راه موقتی برای مواجهه با غرابت زبان هاست» (گنتزلر و تیموکزو، ۱۳۹۲: ۱۳۵) نظریه ونوتی به نقد ایدئولوژی پنهان در ترجمه و رابطه‌ی قدرت و زبان بازمی‌گردد. او بر این باور است که بومی‌سازی، متن را با هنجارهای زبانی و فرهنگی مخاطب سازگار می‌کند. و هدف آن روانی، فهم آسان، طبیعی بودن متن برای خوانند است که در نتیجه، تفاوت‌های فرهنگی و زبانی متن اصلی نادیده گرفته می‌شود. ونوتی می‌گوید این روش معمولاً ابزار سلطه‌ی فرهنگی است، چون فرهنگ مسلط (مثلاً غربی) متن‌های بیگانه را "همسان‌سازی" می‌کند. در حقیقت «ونوتی، بیگانه‌سازی یا بومی‌سازی را در هر صورت امری ایدئولوژیک تلقی می‌کند و بر آن است که در هر دوی این روش‌ها مترجم تحت تأثیر فشارهای گفتمانی یا ایدئولوژیک، کدهای زبانی را در متن مقصد دستکاری و تحریف می‌کند.» (موسوی، ۱۳۹۹: ۱۷۷)

از سویی دیگر آنتوان برمن نیز در برابر غرابت‌زدایی موضع سرسختانه‌ای دارد. یکی از مهم‌ترین دلایل موضع برمن در برابر بیگانه‌زدایی، شکل‌گیری موج مقصدگرایی در ترجمه در عصر اوست که به دلایل تمایلات قوم‌گرایانه برخی روشنفکران فرانسوی در آن زمان و تقدسی که برای زبان فرانسه قایل بودند صورت می‌پذیرفت. برمن نظریه‌های مقصدگرایی حاکم بر عصر خود که ترجمه را بازسازی «معنی» و آراستن آن در زبان مقصد می‌دانستند شدیداً به باد انتقاد می‌گیرد و معتقد است در این نظریه‌ها ترجمه همچون خادم معنا عمل می‌کند. (نک: ناظمیان و همکاران، ۱۴۰۲ : ۳۰۷) «ترجمه‌ی بد از نظر برمن ترجمه‌ای است که معمولاً به بهانه‌ی انتقال‌پذیری به انکار نظام‌مند غرابت اثر بیگانه می‌پردازد. برمن معتقد است که بدترجمه کردن یک رمان یا یکنواخت‌سازی آن، خیانت به فرهنگ است. خیانت به صورت داستان و رمان یعنی در واقع عدم توانایی ارتباط با بیگانه و زبانی که آن صورت (داستان) بیانگر آن است». (احمدی، ۱۳۹۲: ۴) «برمن بر این عقیده است که باید از هرگونه مقدس‌شماری زبان مادری اجتناب کرد. وی هرگونه حذف، اضافه، تغییر در سبک نویسنده، تغییر ساختار زبان، اطناب کلام و حتی تغییر در نقطه‌گذاری و پاراگراف‌بندی را تحریف متن اصلی شمرده و از آن به‌عنوان سیستم تحریف متن یاد می‌کند». (مهدی پور، ۱۳۸۹: ۵۸) محور دیدگاه ترجمه‌شناختی برمن، احترام به متن بیگانه و دیگری است و به این دلیل با ارائه‌ی نظریه‌ی «گرایش‌های ریخت‌شکنانه» دیدگاه‌های قوم‌گرایانه و معطوف به زبان مقصد را در کار ترجمه مورد انتقاد و سنجش قرار می‌دهد و بر این باور است که «دیگری» یا متن مبدأ باید همچون مهمانی که به مسافرخانه‌ای دوردست آمده است احترام گذاشت و از او پذیرایی کرد. این پذیرایی ناظر به این است که ریخت متن مبدأ شکسته نشود و ساختار آن حفظ شود. وی شیوه‌های ریخت‌شکنی را مطرح می‌کند و از مترجمان می‌خواهد این شیوه‌ها را به کار نگیرند تا ساخت و ریخت متن مبدأ حفظ شود. (ناظمیان و همکاران، ۱۴۰۲: ۳۰۸)

مترجم نامرئی

ونوتی از اصطلاح «نامرئی بودن مترجم» استفاده می‌کند. او می‌گوید در فرهنگ انگلیسی زبان، بهترین ترجمه‌ها آن‌هایی تلقی می‌شوند که «طبیعی» و «روان» باشند؛ یعنی مترجم کاملاً پنهان شود. اما ونوتی معتقد است این نامرئی‌سازی خطرناک است، چون نقش فرهنگی و ایدئولوژیک مترجم را پنهان می‌کند. در مقابل، او از مترجم می‌خواهد حضور خود را آشکار کند و با انتخاب روش‌های بیگانه‌ساز، خواننده را آگاه کند که در حال خواندن ترجمه است. ونوتی روش‌های خود را در ترجمه تحت عنوان آشنازدایی و غرابت‌زدایی معرفی می‌کند. «دوگانه ونوتی را گاه با دوگانه نیومارک یعنی ترجمه معنایی / ترجمه ارتباطی یکی دانسته اند و گاه با دوگانه نایدا یعنی تعادل پویا / تعادل صوری». (خادم نبی، ۱۳۹۵: ۴۱) اصطلاح آشنازدایی به معنای «سلب آشنایی میان ما و چیزهای ملموس است که از طریق قرار دادن اشیاء قابل درک و قابل ملاحظه با کیفیتی مغایر به وجود آمده است». (بادرستانی و حسینی، ۱۴۰۰: ۶) البته اصطلاح آشنازدایی، در ابتدا از مکتب فرمالیسم روسی نشأت گرفت. آشنازدایی در این مکتب به معنای «هر نوع نوآوری در قلمرو ساخت و صورت‌ها است و هر پدیده کهنه‌ای را در صورتی نو در آوردن» (ابویسانی و حسینی، ۱۳۹۵: ۱) اما

غرابت‌زدایی در ترجمه یعنی «مترجم یک روش روان و شفاف اقتباس می‌کند تا از خارجی بودن متن خارجی برای خوانندگان زبان مقصد بکاهد.» (ایزدی و نگارش، ۱۳۹۵: ۳۲) یک ترجمه‌ی آشنازدا از نظر ونوتی باید مطابق متن مبدا باشد و ویژگی‌های آن را در متن مقصد منعکس کند اما «در روش غرابت‌زدایی، مترجم تمام تلاش خود را به کار می‌بندد تا ضمن زدودن غرابت‌های زبانی و فرهنگی که فرآیند قرائت ترجمه را برای خواننده فرهنگ زبان موردنظر دشوار می‌کند؛ ترجمه‌های روان، شفاف و نامرئی از متن اصلی ارائه دهد به گونه‌ای که بوی ترجمه هم ندهد.» (صیادانی، رحیم‌خانی و آقامحمدی، ۱۴۰۰: ۳۰۸) در این نوع ترجمه‌ها که اثری از ترجمه در آن نیست خواننده احساس می‌کند که با متن اصلی روبروست نه یک متن ترجمه شده. به نظر ونوتی، فرهنگ انگلیسی-آمریکایی «در پی این است که متونی را انتخاب کند که بتواند رویکرد بومی‌گرایی را بر آن‌ها اعمال کند تا با حذف هویت فرهنگی متن مبدأ به نوعی چیرگی فرهنگی دست یابد. وی برای ایجاد مانعی در راه اعمال برتری طلبی فرهنگ آنگلو - آمریکایی و با تکیه بر دیدگاه اشلایرماخر رویکردی پیشنهاد می‌کند که باعث می‌شود هویت فرهنگی مبدأ در فرهنگ مقصد (آنگلو - آمریکایی) حفظ شود و جایی برای اعمال این برتری طلبی فرهنگی باقی نگذارد. اما به نظر می‌رسد هریک از این رویکردها در ترجمه باعث ایجاد نوعی تعصب فرهنگی و جانبداری از فرهنگی خاص می‌شود، زیرا رویکرد بومی‌گرایی با از بین بردن هویت فرهنگی مبدأ، به سمت فرهنگ مقصد گرایش دارد و از سوی دیگر رویکرد بیگانه‌سازی نوعی برتری طلبی فرهنگی از سوی فرهنگ مبدأ به فرهنگ مقصد ایجاد می‌کند.» (دباغی و پناه بر، ۱۳۹۲: ۴۶)

ونوتی این دو روش را از نظریه شلایرماخر، نظریه پرداز آلمانی، وام گرفته است. ماخر «بر این عقیده بود که زبان مقصد هرگز نمی‌تواند به طور کامل با زبان مبدأ منطبق شود. او از ترجمه تحت اللفظی و آزاد فراتر می‌رود و دو مسیر برای مترجم ترسیم می‌کند: یا مترجم، نویسنده را مبنا قرار می‌دهد و خواننده را به سوی نویسنده می‌برد و یا خواننده را مبنا قرار می‌دهد و نویسنده را به سوی خواننده می‌برد. ترجیح ماخر، راهبرد اول یعنی حرکت خواننده به سوی نویسنده است. وی معتقد است که ترجمه باید بر خواننده مقصد همان تأثیری را بگذارد که بر خواننده مبدأ می‌گذارد.» (افضلی و اکبر کرکاسی، ۱۴۰۰: ۸۹) ونوتی نیز با ترجیح روش آشنایی‌زدایی بیان می‌کند ترجمه‌ی غرابت‌زدا تلاش دارد تا متن ترجمه را به زبان مقصد نزدیک کند تا آنجا که ترجمه بودن آن حس نشود. به عبارت دیگر انتخاب شیوه‌ی غرابت‌زدا در ترجمه اگرچه متن مبدا را برای مخاطب روان می‌سازد اما از دیدگاه ونوتی او را از فرهنگ مولف دور می‌کند و رسالت ترجمه که آشنایی با فرهنگ‌های مختلف است بر زمین می‌ماند اما باید این نکته را در نظر داشت که «اگر مخاطب، متن را درک نکند یا در این زمینه با دشواری‌هایی روبرو شود، مترجم به هدف خود دست نیافته و نتوانسته با خواننده ارتباط برقرار کند» (ناظمیان، ۱۳۸۶: ۱۴)؛ بنابراین انتخاب شیوه‌ی آشنایی‌زدا نیز منوط به این است که متن برای مخاطب قابل فهم باشد و به سلاست آن لطمه‌ای وارد نکند. این نکته نیز شایان توجه است که روان و سلیس بودن متن ترجمه به زمان ترجمه متن نیز بستگی دارد. «خود سلاست همیشه مفهومی تاریخمند است یعنی از دوره‌ای به دوره دیگر تغییر می‌کند. چه بسا آنچه مثلاً صد سال پیش سلیس حساب می‌شد امروزه چنین نباشد. آنچه

ونوتی سلیس تلقی می‌کند همان "زبان معیار" است، یعنی زبانی که در زمان نوشتن ترجمه رایج بوده است.» (خادم نبی، ۱۳۹۵: ۴۵)

۳-۳. معیار ترجمه غرابت‌زدا و آشنازدا

تا اینجا دیدیم که ترجمه‌ها عموماً دو رویکرد کلی داشته‌اند؛ یکی گرایش به متن مبدا و دیگری گرایش به زبان مقصد. «مترجم باید از یک سو تلاش کند که خواننده، ترجمه‌اش را دریابد و از سوی دیگر مراقب باشد پیام یا معنا تحریف نشود.» (ناظمیان، ۱۳۹۱: ۲۴۹) و از آنجا که ترجمه می‌خواهد فضایی برای تفاهم فرهنگی و آشنایی با فرهنگ‌های مختلف را به وجود آورد نمی‌توان تنها یک شیوه را برای ترجمه‌ی کامل یک متن به کار گرفت بلکه انتخاب هر کدام از این دو روش برعهده‌ی مترجم است. او با توجه به متن تصمیم می‌گیرد که در کدام موقعیت از چه روشی استفاده کند. از طرفی ارائه ترجمه‌ای که حد وسط این دو روش را نگه دارد و متعادل باشد نیز تقریباً غیر ممکن است. «در حال حاضر در حوزه‌ی مطالعات ترجمه همه بر این موضوع اتفاق نظر دارند که ترجمه هیچ وقت به طور کامل هم ارز متن اصلی نیست و همیشه تغییرها، خطاها و تفسیرهای شخصی وجود دارند. در نتیجه مترجم‌ها باید انتخاب کنند؛ انتخاب ابعاد یا بخش‌هایی از متن برای تاکید و تغییر. در این صورت این انتخاب‌ها نماینده‌های متن مبدا خود خواهند بود نماینده‌هایی که جانبداری نیز می‌کنند. این جانبداری نباید عیب، نقصان یا فقدان در ترجمه محسوب شود بلکه ویژگی ترجمه است.» (گنتزler و همکار، ۱۳۹۲: ۴۲)

اما در مورد معیاری که با آن بتوان ترجمه‌ی آشنازدا را از غرابت‌زدا تشخیص داد باید گفت این امر بیشتر به نوع استفاده از واژگان و اصطلاحات وابسته است و اصلاً «قرار دادن معیار برای امری که مهم‌ترین تعریف آن خروج از معیار است عجیب می‌نماید... و شاید مشکل به خود آشنایی زدایی برمی‌گردد که مفهومی پیچیده و متغیر است. به همین سبب دارای معیار خاصی نیست و عوامل مختلفی در تعیین آشنایی‌زدایی مشارکت دارند.» (رضایی هفتاد و همکاران، ۱۳۹۲: ۷۷) همچنین خادم نبی می‌نویسد: «نمی‌توان تنها با تکیه بر خود ترجمه اذعان کرد که یک ترجمه غرابت‌زدا یا آشنایی‌زداست بلکه باید گفتمان‌ها، نهادها، سنت‌های ادبی و عمل‌های اجتماعی را نیز وارد تحلیل کنیم زیرا کارکرد ترجمه‌ها در تقابل با مؤلفه‌های مذکور معنی پیدا می‌کند. علاوه بر این، اصول و معیارهای ثابتی هم نداریم که بر اساس آن حکم بر غرابت‌زدا یا آشنایی‌زدا بودن ترجمه بدهیم.» (خادم نبی، ۱۳۹۵: ۴۴) و در واقع باید «متن مبدا و متن مقصد را از نظر زبانی باهم مقایسه کنیم تا نشانه‌های آشنایی‌زدایی و غرابت‌زدایی آن‌ها مشخص شوند.» (ماندی، ۱۳۹۴: ۲۴۰) بنابراین تنها از رهگذر بافت متن و مقایسه آن‌ها می‌توانیم به آشنازدا یا غرابت‌زدا بودن ترجمه پی ببریم.

۳-۴. بررسی ترجمه رمان *حارث المیاه* بر مبنای نظریه لارنس ونوتی

برای مصداق‌شناسی نظریه ونوتی، رمان *حارث المیاه* اثر هدی برکات، نویسنده معروف لبنانی را انتخاب کرده‌ایم زیرا این رمان سرشار از جلوه‌های فرهنگی وابسته به فرهنگی خاص است. این رمان در سال ۲۰۰۱ موفق شده جایزه ادبی "نجیب محفوظ" را ببرد و تاکنون به زبان فارسی ترجمه نشده است. جملاتی از این رمان انتخاب شده است که برای هر کدام از آنها دو ترجمه به شیوه آشنازدا و غرابت‌زدا پیشنهاد کرده و اعلام کرده‌ایم که انتخاب نوع ترجمه به موقعیت و بافت متن بستگی دارد و این موقعیت‌ها به صورت مصداقی نشان داده‌ایم. بر این اساس می‌توان مثال‌ها را به اسامی اعلام، اصطلاحات اجتماعی، تعابیر اصطلاحی، تعابیر عادی، ضرب‌المثل‌ها تقسیم کرد. گفتنی است که اصطلاح و تعبیر و ضرب‌المثل چندان به یکدیگر شباهت دارند که مرز بین آنها کاملاً واضح و شفاف نیست.

اسامی اعلام

نام خیابان‌ها، میدان‌ها یا محله‌ها و.. نمونه‌های بارز اسامی اعلام است که بافت فرهنگی جامعه زبان مبدأ را نشان می‌دهد. برای ترجمه چنین کلمات یا ترکیب‌هایی شیوه ترجمه آشنازدا انتخاب می‌شود زیرا افراد جامعه نویسنده، این مناطق را به این نام می‌شناسند و جزئی از بافت فرهنگی منطقه است و خواننده‌ی زبان مقصد نیز باید دقیقاً با همین کلمه آشنا شود تا بتواند فضای داستان را در ذهن خود مجسم کند.

- «فی سوق الطویله» (برکات، ۱۹۹۸: ۱۴)

در این مثال، مترجم نمی‌تواند در ترجمه از معنای کلمه "الطویله" یعنی طولانی استفاده کند چرا که "الطویله" در اینجا ترکیب اضافی و نام بازار و اسم خاص است و خواننده با دیدن آن فضای سنتی بازار و حضور چهارپایان در بازار و روستایی بودن آن را درک می‌کند. در واقع، صحنه داستان را نشان می‌دهد که می‌تواند به دیگر عناصر داستان کمک کند و پیرنگ داستانی را به پیش ببرد.

- «إلى ساحة الدباس» (همان: ۱۴)

کلمه "دباس" در زبان فارسی به معنی "شیره پز" می‌باشد اما در ترجمه همان کلمه اصلی را به کار می‌بریم تا خواننده زبان مقصد همچون خواننده اصلی، اسم میدان را بشناسد و به کشت انگور و شیره‌پزی در منطقه‌ای که داستان در آن اتفاق می‌افتد پی ببرد.

- «أستأجر محلاً جديداً في مار إلیاس» (همان: ۱۴)

واژه "مار" در عربی واژه‌ای است که برای روحانیون مسیحی و افراد خاص این دین به کار می‌رود و معادل آن در فارسی "قدیس" است. از آنجا که کلمه "مار" در اینجا اسم یک منطقه از شهر است دیگر پیشنهاد "قدیس" را به کار نمی‌بریم بلکه با همان پیشنهاد اصلی یعنی به صورت "مار الیاس" می‌نویسیم. این نام نشانگر بافت فرهنگی - مذهبی

لبنان است که فضای داستان را نشان می‌دهد. حذف چنین کلماتی در واقع حذف هویت فرهنگی داستان و صحنه رویدادهاست.

اصطلاحات اجتماعی

برخی واژگان و اصطلاحات، فضای اجتماعی جامعه زبان مبدأ و میزان تاثیرپذیری آن از زبانها و فرهنگهای دیگر را نشان می‌دهد. انتقال آنها به ترجمه باعث می‌شود خواننده متن ترجمه با حال و هوای جامعه نویسنده متن اصلی آشنا شود:

- «یتابع حدیثه علی التوکی و وکی» (برکات، ۱۹۹۸: ۵۶)

"التوکی و وکی" یک عبارت انگلیسی است که در زبان عربی وارد شده است اما در زبان فارسی از معادل "بی سیم" استفاده می‌شود. در ترجمه معادل فارسی آن را نمی‌نویسیم تا به خواننده نشان دهیم که همین کلمه انگلیسی در زبان عربی برای این چنین وسیله‌ای به کار می‌رود و درواقع یک واژه دخیل است.

- ألبسوا أولادهم ثياب الأحد. (همان: ۴۴)

روز یکشنبه در جامعه مسیحی یک روز تعطیل است. ما می‌توانیم آن را به صورت غرابت زدا ترجمه کنیم و بنویسیم: (به فرزندان‌شان لباس مهمانی پوشانند) تا برای خواننده فارسی مانوس باشد اما در این حالت، ترجمه، فرهنگ جامعه نویسنده را نشان نمی‌دهد. اما اگر جمله را (لباس روزهای یکشنبه) ترجمه کنیم به خواننده فارسی نشان می‌دهیم که در کشور لبنان روزهای یکشنبه تعطیل است و مردم به بچه‌هایشان لباس رسمی می‌پوشانند و مثلاً به کلیسا می‌روند.

تعابیر اصطلاحی

در تعابیر عادی، گوینده معنای اولیه و مستقیم را اراده می‌کند اما تعابیر اصطلاحی، واژگان و ترکیب‌هایی هستند که معنای ثانویه دارند و معمولاً در قالب معنای استعاری، کنایی یا مجازی قرار می‌گیرند. در معادل‌یابی برای اینگونه تعابیر اغلب باید از ترجمه غرابت‌زدا بهره برد تا خواننده درک بهتری از متن پیدا کند مگر آنکه هدف متن آن باشد که بخواهد فرهنگ یک کشور یا منطقه را معرفی کند:

- «العمر أوغُل فیه» (همان: ۱۴۰)

عبارت «در عمر فرو می‌روم» برای مخاطب فارسی زبان مبهم است، اما اگر اصطلاح "پا به سن گذاشتن" را به کار ببریم کنیه از پیر شدن است و افزون بر اینکه برای مخاطب روان و قابل فهم است، یک اصطلاح رایج در زبان فارسی نیز به شمار می‌رود. با توجه به اینکه این جمله در "دیالوگ" های داستان آمده و ویژگی گفتگوها استفاده از اصطلاحات و کنایات رایج در گفتار عامه است لذا استفاده از شیوه غرابت‌زدا در اینجا ضروری می‌نماید، زیرا سعی می‌شود گفتار شخصیت‌ها طبیعی و باورپذیر جلوه کند.

- «تَفَقَّعَ زَجَاجُهَا وَ صَارَ طَحِينًا» (همان: ۳۲)

«شیشه اش شکست و خرد و آرد شد». در این ترجمه عبارت "آرد شدن" که از جمله اصلی گرفته شده با قرینه "خرد شدن" از زبان فارسی همراه شده که ذهن خواننده را به همان اصطلاح فارسی سوق می‌دهد که ترجمه‌ای آشنازداست. در زبان فارسی تعبیر: "خرد و خاکشیر شدن" یک اصطلاح کاملاً شناخته شده برای بیان "ریز و خرد شدن کامل" چیزی است. استفاده از این اصطلاح در ترجمه آن را به سمت شیوه غرابت زدا سوق می‌دهد زیرا از اصطلاحی رایج در زبان هدف بهره گرفته است

تعابیر عادی

چنانکه ذکر شد در تعابیر عادی معنای مستقیم اراده می‌شود ولی همین تعابیر نیز بر اساس معادل‌هایی که در زبان فارسی دارند به دو دسته قدیمی و امروزی تقسیم می‌شوند:

- «سيفتحوں لی منفذاً» (همان: ۹۶)

«روزنه ای برایم خواهند گشود» این جمله برای توصیف پیدا کردن راه حل برای یک مشکل است که در زبان فارسی از تعبیر «راهی پیش پایم خواهند گذاشت» استفاده می‌شود. البته ترجمه اول خواننده را با تصویرسازی و استعاره‌ای که در فرهنگ و زبان مبدا برای بیان مفهوم "یافتن راه حل" رایج است مواجه می‌کند که شاید خواننده در نگاه اول کمی با این اصطلاح بیگانه باشد اما به راحتی می‌تواند معنای استعاری آن را درک کند بنابراین ترجمه آشنازدا نیز راهگشاست.

- «أجذُ دائماً السبيل و العذر إلى الوقوف بجانب أبي» (همان: ۴۲)

«همیشه دلیل و بهانه‌ای برای ایستادن کنار پدرم پیدا می‌کنم» کلمه "دلیل" به عنوان معادلی برای "السبيل" و واژه "بهانه" معادل "العذر" آمده است و چپش جمله نیز براساس جمله عربی می‌باشد. «همیشه عذر و بهانه‌ای میتراشم تا طرف پدرم را بگیرم». در این ترجمه از "عذر و بهانه‌ای می‌تراشم" برای ترجمه بخش اول جمله و از "طرف پدرم را بگیرم" برای بخش دوم جمله استفاده شده که هر دو اصطلاحی رایج در فارسی هستند و غرابت‌زدایی اصل قرار گرفته است.

- «كان يعجبها أن تؤلف الحياة تأليفا» (همان: ۸۰)

در فارسی برای معادل مفعول مطلق غالباً کلماتی همچون: بسیار و خیلی و ... به کار می‌رود. ترجمه «دوست داشت بسیار به زندگی انس بگیرد» از نظر ادبی ضعیف و بی روح است. لذا از تعبیر «دل دادن» استفاده می‌کنیم: «دوست داشت به زندگی دل بدهد». این تعبیر، با یک اقتباس فرهنگی خلاقانه و بار عاطفی سنگین، نه تنها مفهوم را منتقل کرده بلکه بر زیبایی و تاثیر عاطفی جمله افزوده است

- «وجدها عابسة مزومة الشفتين» (همان: ۸۵)

«او را یافت که چهره‌اش را در هم کشیده و لب هایش را جمع کرده است» در این ترجمه برای فعل (وجد) معادل "یافتن" ذکر شده است که کاملاً تحت‌اللفظی است. کلمه (عابسه) به معنی کسی است که صورتش را در هم کشیده است و (مزمومه الشفتین) یعنی کسی که لب هایش را جمع کرده است. با توجه به واژه (عابسه) و معنای آن، عبارت "جمع کردن لب‌ها" در انتقال مفهوم خشم و قهر و ناراحتی، تصویر واضحی از شخص خشمگین را به دست نمی‌دهد به همین خاطر اصطلاح "لب و لوچه‌اش درهم رفته است" که در زبان فارسی کنایه از ناراحتی و خشم است به عنوان شیوه غرابت زدا انتخاب می‌شود که علاوه بر زبان، فرهنگ را نیز ترجمه می‌کند تا تاثیر یکسان و مطلوبی بر خواننده بگذارد: «او را دید که ابروهایش به هم گره خورده و لب و لوچه‌اش در هم رفته است.»

- «لکنک تُحاصریننی یالحاحک و استعجالک» (همان: ۶۹)

«اما تو با اصرار و شتاب زدگی ات مرا به تنگ می‌آوری». اصطلاح "به تنگ آوردن" در زبان فارسی قدیم رواج داشت مانند این بیت "حکیم فردوسی": "به تنگ اندر آمد جهاندار تو (شاهنامه فردوسی، ۱۳۹۷: ۳۲). امروزه به جای آن از اصطلاح "در منگنه گذاشتن" که تعبیری معاصر است استفاده می‌شود: «اما تو با اصرار و شتاب زدگی ات مرا در منگنه می‌گذاری». ترجمه اول اگرچه نامانوس و مناسب متون تاریخی است و باعث می‌شود جمله غیر طبیعی و کتابی به نظر برسد اما کاملاً مفهوم است و این دقیقاً استراتژی ترجمه آشنازداست یعنی قابل درک اما غالباً غریب تا هویت و بافت اصلی اثر حفظ شود.

- «یُرسل رسائل التَّحَدِي» (همان: ۷۶)

«پیام‌های چالشی می‌فرستد». تعبیر "فرستادن پیام‌های چالشی" برای مخاطب فارسی زبان مفهوم نیست و شدت تهدید را نمی‌رساند. ولی اگر بنویسیم: «گری می‌خواند» دقیقاً به معنای "تهدید کردن با لحن گستاخانه و از موضع قدرت" را می‌رساند. بنابراین می‌تواند پیام و مفهوم مورد نظر نویسنده را به خواننده منتقل کند.

ضرب‌المثل

ضرب‌المثل عبارتی است که در پی داستان و ماجرای به وجود آمده و برسر زبانها افتاده است و ویژگی‌های فرهنگی و فضای فکری جامعه مبدأ را به خوبی ترسیم می‌کند، اما از سوی دیگر، خواننده‌ی ترجمه به محتوا و مضمون ضرب‌المثل پی نمی‌برد. بنابراین باید قائل به تفکیک شویم. اگر می‌خواهیم خواننده ترجمه فضای فرهنگی متن اصلی را بشناسد مثلاً متن در باره جغرافیای فرهنگی و اجتماعی یک کشور عربی است بهتر است ضرب‌المثل را به صورت تحت‌اللفظی ترجمه کنیم، اما اگر صرفاً می‌خواهیم خواننده داستان را دنبال کند و مضمون برایمان مهم‌تر است معادل فارسی آن را در ترجمه می‌آوریم:

- تبرعم فی آذار و تحصد النبتة فی تموز. (همان: ۱۲۱)

«آذار و تموز» از ماههای رومی قدیم است که در جهان عرب به ماههای عربی معروف است. ما اگر بخواهیم فضای فرهنگی جامعه زبان اصلی را منتقل کنیم می‌توانیم این جمله را به این صورت ترجمه کنیم: (گیاه در ماه آذار جوانه می‌زند و در ماه تموز برداشت می‌شود). با این ترجمه اجازه می‌دهیم خواننده ماههای متداول در کشورهای عربی را ببیند و معادل آنها را در فارسی حدس بزند. اما اگر رساندن محتوا و مقصود نویسنده را در نظر بگیریم باید آن را به عبارت: «جوجه‌ها را آخر پاییز می‌شمرند» ترجمه کنیم.

- «عَرَفْتُ لَكَ مِنْ كَيْسٍ غَيْرِي» (همان: ۱۱۱)

نخستین ترجمه‌ای که به ذهن می‌آید: «از کیسه دیگری به تو دادم» است، ولی مترجم می‌تواند با درک فرهنگ هر دو جامعه ایرانی و عربی، راهکاری بیابد که هم اصالت متن مبدا را حفظ کند و هم حداکثر ارتباط را با خواننده برقرار سازد و بگوید «از کیسه خلیفه به تو بخشیدم». این عبارت در واقع یک ضرب‌المثل عربی است که عیناً و با حفظ منشأ تاریخی خود (اشاره به داستان‌های مربوط به خلفای عباسی دارد که سخاوتمندانه و بی حساب و کتاب از بیت المال می‌بخشیدند) وارد زبان فارسی شده و کاملاً جا افتاده است.

- «أَطَلَقْتُ سَاقِيَّ لِلرِّيحِ» (همان: ۸۹)

«پاهایم را در باد رها کردم» ترجمه مستقیم این عبارت است ولی رها کردن پاها در باد، مفهوم عجله و شتاب برای فرار را برای خواننده فارسی زبان منتقل نمی‌کند و چه بسا تصویری غیر متعارف و حتی مضحک ایجاد می‌کند. ایرانی‌ها برای بیان فرار از کسی یا چیزی و دویدن در نهایت سرعت از این ضرب‌المثل استفاده می‌کنند: «دوپا داشتم و دو پای دیگر قرض کردم و فرار کردم». ترجمه دوم با وجود نقض شیوه غرابت‌زدای مورد نظر ونوتی، هم معنا را به درستی منتقل می‌کند، هم از یک اصطلاح فرهنگی کاملاً معادل استفاده می‌کند و هم تأثیر مورد نظر نویسنده را بر خواننده می‌گذارد. در این نمونه، ترجمه پیشنهادی ما ترجمه غرابت‌زداست زیرا فهم و درک خواننده متن ترجمه از پیام متن اصلی مهم‌تر از آشنا شدن او با جامعه نویسنده است.

در برخی نمونه‌های فوق، همانطور که دیدیم، برای ترجمه عبارات عربی از میان دو شیوه غرابت‌زدا و آشنازدا، شیوه آشنازدا انتخاب شد زیرا این نوع ترجمه‌ها می‌توانستند پیام متن را به خواننده برسانند و خواننده نیز بدون مواجهه با مشکلی آن را درک کند. افزون بر اینکه این ترجمه‌های آشنازدا تصویری را از جامعه نویسنده منعکس می‌کردند، غالباً نیز با یک قرینه‌ای همراه می‌شدند که در زبان مقصد مفهوم بود.

بحث و نتیجه‌گیری

نظریه ترجمه لارنس ونوتی بیانگر دو روش آشنازدا و غرابت‌زدا بود. ترجمه آشنازدا به تعادل صوری نزدیک است و می‌کوشد ساختار دستوری و معنایی متن مبدا را در خود منعکس نماید اما شیوه غرابت‌زدا به ترجمه ارتباطی و تعادل

پویا گرایش دارد و در تلاش است با معادل‌یابی نحوی و واژگانی برای متن مبدا، ترجمه را به زبان مقصد نزدیک سازد و پیام نویسنده را در چارچوب زبان مادری به مخاطب زبان مقصد انتقال دهد. در این مقاله نمونه‌هایی از رمان *حارث المیاه* از نویسنده لبنانی خانم هدی برکات به همراه دو شیوه آشنازدا و غرابت زدا و نیز مقایسه میان این دو شیوه ارائه شد. همانطور که دیدیم در ترجمه اسامی مناطق شهر مثل اسم محله یا خیابان‌ها و... ترجمه آشنا زدا به کار رفت تا خواننده با اسامی مورد استفاده خوانندگان زبان اصلی آشنا شود. همچنین در ترجمه اصطلاحات اجتماعی و فرهنگی مانند اسامی روزهای عید یا تعطیل و اسامی ماه‌های سال و... نیز همین شیوه ترجمه به کار برده شد تا فضای زندگی نویسنده در متن ترجمه منعکس شده و تصویری از جامعه او به دست دهد. به طور کلی در ترجمه عبارات و جملات تا هنگامی که به فهم و درک خواننده آسیب نرسد انتخاب ما ترجمه آشنازداست اما زمانی که شیوه آشنازدا به روانی و فصاحت متن و نیز فهم مخاطب آسیب برساند از ترجمه غرابت زدا استفاده می‌کنیم. درست است که هدف ترجمه از دیدگاه ونوتی آشنا ساختن خواننده با فضای جامعه نویسنده و فرهنگ اوست اما نمی‌توانیم فهم و درک مخاطب را فدای این هدف نماییم بلکه هر دو استراتژی در جایگاه خود ضروری هستند. همچنین در ترجمه بخش‌هایی از رمان که دارای عناصر ضد فرهنگی نسبت به جامعه هدف است از شیوه غرابت زدا استفاده می‌کنیم که غرابت‌زدایی به عنوان عملی ملی‌گرایانه و روشی در جهت حفظ ارزش‌های فرهنگی جامعه به شمار خواهد رفت که از ورود فرهنگ بیگانه به متن جامعه ممانعت می‌نماید. در حقیقت نظریه ونوتی برای آگاه کردن ما از پیامدهای ایدئولوژیک ترجمه بسیار ارزشمند است و باید از استراتژی غرابت‌زدایی برای حفظ اصالت فرهنگی استفاده کنیم اما در نهایت مسئولیت اولیه ما به عنوان مترجم، برقراری ارتباط موثر است و اگر آشنازدایی به مانعی برای این ارتباط تبدیل و یا باعث سوء تفاهم فرهنگی شود استفاده از غرابت‌زدایی نه تنها مجاز که ضروری است.

به طور کلی، ترجمه آشنازدا تا زمانی اعتبار دارد که به انتقال مفهوم متن اصلی زیان نرساند و چنانچه به کار بردن این نوع از ترجمه باعث تهی شدن ترجمه از سلاست و نیز عدم درک خواننده نسبت به مفهوم متن اصلی شود آنگاه استفاده از ترجمه غرابت زدا ضروری است تا مخاطب از طریق زبان مادری‌اش با ترجمه یک متن از زبان دیگر مأنوس مواجه شود.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

منابع

أبو یسانی، حسین و حسینی، لیلا. (۱۳۹۵). آشنایی زدایی در دیوان شعری عرار (مطالعه موردی پنج قصیده: یا حلوة النظره، متی، راهب‌الحانه، قالوا أناب، شباب). *زبان و ادبیات عربی*، ۸ (۱۴)، ۱-۲۶.

<https://doi.org/10.22067/jall.v8i14.54359>

- احمدی، محمد رحیم. (۱۳۹۲). آنتوان برمن و نظریه گرایش‌های ریخت‌شکنانه، معرفی و بررسی قابلیت‌های کارکرد آن در ترجمه. *نشریه نقد زبان و ادبیات خارجی*، ۶ (۱)، ۱-۱۹. https://clls.sbu.ac.ir/article_99618.html
- افضلی، علی و اکبرکرکاسی، مائده. (۱۴۰۰). بررسی مقوله‌های فرهنگی رمان عربی براساس نظریه لارنس ونوتی (مورد پژوهشی: ترجمه‌ی فارسی رمان عرس الزین). *پژوهش در آموزش زبان و ادبیات عرب*، ۳ (۳)، ۶-۱۰. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.2783512.1400.3.3.4.2>
- ایزدی، اورنگ و نگارش، الناز. (۱۳۹۵). نمونه‌هایی از بومی‌سازی اسامی خاص در متن کتیبه‌ی بیستون. *زبان فارسی و گویش‌های ایران*، ۱ (۱)، ۲۷-۴۴. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.65852476.1395.1.1.3.1>
- بادرستانی، معصومه و حسینی، ع. (۱۴۰۰). آشنایی زدایی در رمان "اللس و الکلاب" اثر نجیب محفوظ بر اساس فرمالیسم روسی. *نقد ادب معاصر عربی*، ۱۱ (۲۰)، ۲۷-۳۰.
- برکات، هدی. (۱۹۹۸). *حارث المیاه*. بیروت-لبنان: دارالنهار للنشر.
- بلوری، مزدک. (۱۳۹۶). بومی‌سازی در ادبیات آمریکایی ترجمه شده: راهبردی برای مقاومت در برابر الگوسازی فرهنگی خارجی. *زبان و زبان‌شناسی*، ۱۳ (۲۵)، ۶۶-۵۱. https://lsi-linguistics.ihcs.ac.ir/article_2966.html
- خادم‌نبی، میرمحمد. (۱۳۹۵). ترجمه چیست؟ مترجم، ۲۴ (۵۸)، ۴۹-۴۱.
- دباغی، عزیزالله و پناه‌بر، احسان. (۱۳۹۲). نقدی بر دوگانه‌ی بومی‌گرایی-بیگانه‌سازی ونوتی در نظریه ترجمه با تکیه بر آرای هرمنوتیک فلسفی و زبان‌شناخت گادامر و ریکور. *جستارهای زبانی*، ۵ (۱)، ۶۲-۴۵.
- رضایی هفتادر، غلامرضا؛ نامداری، آزاده و احمدی، علی‌اکبر. (۱۳۹۲). آشنایی زدایی و نقش آن در خلق شعر. *ادب عربی*، ۵ (۲)، ۸۸-۶۹. <https://doi.org/10.22059/jalit.2014.50258>
- صیادانی، علی؛ رحیم‌خانی، سامان، آقامحمدی اهل ایمان، سمیه. (۱۴۰۰). ناهنجاری‌های دستوری-معنایی از دیدگاه لارنس ونوتی در رابطه با دو ترجمه مهدی سرحدی و موسی‌أسوار از رمان عیسی ابن الانسان. *پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، ۱۱ (۲۴)، ۳۲۷-۲۹۹. <https://doi.org/10.22054/rctall.2021.62307.1574>
- فردوسی ابوالقاسم. (۱۳۹۷). *شاهنامه فردوسی*، به تصحیح پژمان پورحسین. سایت تک بوک.
- گنتزلر، ادوین و تیموکزکو، ماریا. (۱۳۹۲). *ترجمه و قدرت*، ترجمه دکتر سید محمد کریمی بهبهانی. تهران: قطره.
- ماندی، جرمی. (۱۳۹۴). *مطالعات ترجمه*، ترجمه حمید کاشانیان. تهران: موسسه انتشارات و خدمات فرهنگی رخ.
- موسوی، شایسته سادات. (۱۳۹۹). ساز و کار ترجمه‌ها در غرابت‌زدایی از گفتمان نقد و نظریه ادبی با تمرکز بر ارتباط "لحن"، "صدا" و "قدرت". *نقد و نظریه‌ی ادبی*، ۵ (۱)، ۱۹۴-۱۶۹.
- مهدی پور، فاطمه. (۱۳۸۹). نظری بر روند پیدایش نظریه‌های ترجمه و بررسی سیستم تحریف متن از نظر آنتوان برمن. کتاب *ماه ادبیات*، ش ۴۱ صص ۷-۶۳.
- ناظمیان، رضا. (۱۳۸۶). *فن ترجمه (عربی - فارسی)*. تهران: دانشگاه پیام نور.
- ناظمیان، رضا. (۱۳۹۱). *ترجمه متون مطبوعاتی*. تهران: سخن.
- ناظمیان، رضا؛ ملکی، نصیر و خورشیا، صادق. (۱۴۰۲). بررسی و نقد پذیرش دیگری در ترجمه ماجده عنانی از نون و القلم بر مبنای مؤلفه منطقی‌سازی در نظریه آنتوان برمن. *پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، ۱۳ (۲۸)، ۲۹۷-۳۲۵. <https://doi.org/10.22054/rctall.2023.75166.1685>
- هاوس، جولیان. (۱۳۹۷). *مبانی ترجمه*، ترجمه ابوطالب ایرانمهر، حسین داوری، دکتر آیلین فیروزیان پوراصفهان‌ی. تهران: نشر نویسه.

Persian and Arabic References Presented in English

- Abuvisani, H., & Hoseini, L. (2017). Defamiliarization in Arar's poetry (Case study of five odes: *Ya halwat al-nazrah, Mata, Rahib al-hanah, Qalu anab, Shabab*). *Journal of Arabic Language and Literature*, 8(14), 1–26. <https://doi.org/10.22067/jall.v8i14.54359> [In Persian]
- Ahmadi, M. R. (2013). Antoine Berman and the theory of deforming tendencies: Introduction and examination of its applicability in translation. *Journal of Critique of Foreign Language and Literature*, 6(1), 1–19. https://clls.sbu.ac.ir/article_99618.html [In Persian]
- Afzali, A., & Akbar Karkasi, M. (2021). A study of cultural categories in the Arabic novel based on Lawrence Venuti's theory (Case study: Persian translation of *Urs al-Zein*). *Research in Teaching Arabic Language and Literature*, 3(3), 6–10. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.2783512.1400.3.3.4.2> [In Persian]
- Baderestani, M., & Hoseini, A. (2021). Defamiliarization in the novel *The Thief and the Dogs* by Naguib Mahfouz based on Russian formalism. *Critique of Contemporary Arabic Literature*, 11(20), 3–27. [In Persian]
- Barakat, H. (1998). *Harith al-miyah*. Beirut, Lebanon: Dar al-Nahar. [In Arabic]
- Bolouri, M. (2017). Domestication in translated American literature: A strategy of resistance against foreign cultural modeling. *Language and Linguistics*, 13(25), 51–66. https://lsi-linguistics.ihcs.ac.ir/article_2966.html [In Persian]
- Dabaghi, A., & Panahbar, E. (2013). A critique of Venuti's domestication–foreignization dichotomy in translation based on Gadamer's and Ricoeur's philosophical hermeneutics and linguistics. *Language Related Research*, 5(1), 45–62. [In Persian]
- Ferdowsi, A. (2018). *Shahnameh* (P. Pourhossein, Ed.). Takbook. [In Persian]
- Genzler, E., & Tymoczko, M. (2013). *Translation and power* (S. M. Karimi Behbahani, Trans.). Tehran: Qatreh. [In Persian]
- House, J. (2018). *Translation as communication across languages and cultures* (A. Iranmehr, H. Davari, & A. Firoozian Pourasfahani, Trans.). Tehran: Naviseh. [In Persian]
- Izadi, O., & Negarash, E. (2016). Examples of domestication of proper names in the Bisotun inscription. *Persian Language and Iranian Dialects*, 1(1), 27–44. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.65852476.1395.1.1.3.1> [In Persian]
- Khadem Nabi, M. M. (2016). What is translation? *Motarjem*, 24(58), 41–49. [In Persian]
- Munday, J. (2015). *Introducing translation studies* (H. Kashanian, Trans.). Tehran: Rakhsh. [In Persian]
- Mousavi, S. S. (2020). Mechanisms of domestication in translations of critical and literary theory discourse with focus on the relationship between tone, voice, and power. *Literary Criticism and Theory*, 5(1), 169–194. [In Persian]
- Mahdipour, F. (2010). A study of the emergence of translation theories and examination of textual distortion from Antoine Berman's perspective. *Ketab-e Mah-e Adabiyat*, (41), 7–63. [In Persian]
- Nazemian, R. (2007). *The art of translation (Arabic–Persian)*. Tehran: Payam Noor University. [In Persian]
- Nazemian, R. (2012). *Translation of journalistic texts*. Tehran: Sokhan. [In Persian]
- Nazemian, R., Maleki, N., & Khorsha, S. (2023). Investigating and critiquing acceptance of the “Other” in Majedeh Anani's translation of *Nun wa al-qalam* based on the rationalization component in Antoine Berman's theory. *Translation Research in the Arabic Language and Literature*, 13(28), 297–325. <https://doi.org/10.22054/rctall.2023.75166.1685> [In Persian]

- Rezaei Haftador, G., Namdari, A., & Ahmadi, A. A. (2013). Defamiliarization and its role in the creation of poetry. *Arabic Literature*, 5(2), 69–88. <https://doi.org/10.22059/jalit.2014.50258> [In Persian]
- Sayadani, A., Rahimkhani, S., & Aghamohammadi Ahl-e Iman, S. (2021). Grammatical–semantic anomalies from Lawrence Venuti’s perspective in two translations of Mehdi Sarhadi and Musa Aswar of the novel *Isa ibn al-insan*. *Translation Research in the Arabic Language and Literature*, 11(24), 299–327. <https://doi.org/10.22054/rctall.2021.62307.1574> [In Persian]

